

Kəlbəcər şəhərinin inzibati ərazi bölgüsünün tarixi

25 noyabr 2020-ci il tarixində Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya arasında 10 noyabr 2020-ci il tarixli üçtərəfli saziş əsasında Kəlbəcər rayonu (Kəlbəcər şəhəri də daxil olmaqla) Azərbaycana qaytarılmışdır. Qarabag.com Kəlbəcər şəhərinin XIX əsrin əvvəllərindən müasir dövrədək inzibati-ərazi bölgüsünün tarixi haqqında material hazırlamışdır.

Kəlbəcər rayonunun inzibati mərkəzi – Kəlbəcər şəhəri (əvvəllər Kəlbəcər, Kəlbəcəri) qayalı ərazidə, Tərtər çayının sahilində yerləşir.

[\[1856 – cı il üçün Qafqaz təqvimi . Tiflis, 1855-ci il. Üçüncü bölmə, səh. 365\]](#)

[\[Kənd icmalarının və dini əqidəyə görə əhəlinin paylaşıdırılmasının göstərilməsi ilə Yelisavetpol quberniyasının xəritəsi. 1888\]](#)

[\[SSR İttifaqının \(Rayonlar və şəhərlər\) inzibati-ərazi bölgüsü, səh. 228\]](#)

1813-cü ildə Gülüstan sülh müqaviləsi ilə Qarabağ xanlığı (Kəlbəcər də daxil olmaqla) Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil oldu.

1835-ci ildə Qarabağ əyaləti (Kəlbəcər daxil olmaqla) Rusiya imperiyası Zaqafqaziyasının Müsəlman əyalətlərinin tərkibinə daxil edildi

[\[E. Veydenbaum Qafqaz üzrə bələdçi. Tiflis, 1888., səh.. 146\]](#)

[\[O. Yevetski. Zaqafqaziya diyarının statistik təsviri. Sankt-Peterburq, 1835., səh 24\]](#)

1840-cı ildə Qarabağ əyaləti (Kəlbəcər də daxil olmaqla) yeni yaradılmış Xəzər vilayətinə daxil edilib, bütün mahalların adları məntəqələrə, əyalətlər isə qəzalara dəyişdirilmişdir. Nəticə etibarilə, Qarabağ vilayətinin adı dəyişdirilərək Qarabağ qəzası adlandırıldı.

[\[1871-ci il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1870. İkinci bölmə. Bakı quberniyasının tarixi icmal., s. 44-45\]](#)

1846-cı ildə Kəlbəcəri də özündə birləşdirən Qarabağ qəzasının

adı dəyişdirilərək Şuşa qəzası adlandırılmışdır.

[\[1868-ci il üçün Qafqaz təqvimi . Tiflis, 1868. Üçüncü bölmə Qafqaz və Zaqafqaziya diyarının mülki idarələrinin tarixi icmalı., səh 398\]](#)

1855-ci ildə Kəlbəcər Şuşa qəzasının Zəngəzur sahəsinin Qaraçoru minbaşlığının tərkibində Kəlbəcər köçəri düşərgəsi kimi göstərilmişdir.

[\[1856-cı il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1855. Üçüncü filial, səh. 365\]](#)

1868-ci ildə Şuşa qəzası (Kəlbəcər də daxil olmaqla) Yelizavetpol quberniyasının tərkibinə daxil edildi.

1873-cü ildə Kəlbəcər Yelizavetpol quberniyasının yenidən yaradılmış Cavanşir qəzasının tərkibinə daxil edildi.

[\[A. Ş. Milman XIX -XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın siyasi quruluşu. \(İnzibati aparat və məhkəmə, müstəmləkə idarəetmə formaları və metodları\). 1966., səh. 157\]](#)

[\[Kənd icmalarının və əhəlinin dini etiqad əsasında bölüşdürülməsinin göstərilməsi ilə Yelizavetpol quberniyasının xəritəsi. 1888\]](#)

[\[Azərbaycanın yaşayış yerlərinin siyahısı. Narkomprodun nəşri. Kənd təsərrüfatı siyahıya alınmalarının materialları üzrə 1917 və 1921-ci illər. Bakı, 1922-ci il, səh. 32\]](#)

Azərbaycan Demokratik Respublikası (1918-1920) illərində Kəlbəcər kəndi Gəncə quberniyasının Cavanşir qəzasının tərkibinə daxil idi.

[\[Azərbaycan Demokratik Respublikası \(1918-1920\) 1998-ci il qanunvericilik aktları \(Sənədlər və materiallar\)// Şuşa, Zəngəzur, Cavanşir və Cəbrayıl qəzalarında xalq məktəblərinin üçüncü vəzifəsinin təsis edilməsi haqqında qanun. No 111., səh. 157\]](#)

1919-1920-ci illərdə Kəlbəcər kəndi Qarabağ general-qubernatorluğunun tərkibinə daxil edildi.

[\[Azərbaycan Demokratik Respublikası \(1918-1920\) 1998-ci il qanunvericilik aktları \(sənədlər toplusu\), // səh. 389\]](#)

1926-cı il "Böyük Sovet Ensiklopediyası" nın birinci cildində verilmiş xəritədə Kəlbəcər Kəlbəcər kimi göstərilir, rus tarixçisi V.M.Sısoyevin 1927-ci il "Azərbaycan "Böyük Sovet Ensiklopediyasının" I cildində isə, Kəlbəcərin adı Kəlbəc kimi qeyd olunur.

[\[Böyük sovet ensiklopediyası. 1-ci Cild.1926-cı il\]](#)

[\[Azərbaycan Böyük Sovet Ensiklopediyasının I-ci cildində" 1927-ci il, 294\]](#)

1926-1929-cu illər üzrə Kəlbəcər Kürdüstan qəzasının tərkibində göstərilir.

1926-cı il üçün Kəlbəcər, Kəlbəcər sahəsinin tərkibində, 1929-cu ildə isə Kürdüstan qəzasının Kəlbəcər dairəsinin (rayon, dairə kimi təxmin edilir) tərkibində göstərilir.

[\[1 yanvar 1926-cı il üçün SSR İttifaqının ərazi və inzibati bölgüsü, 1926-cı il, səh 191\]](#)

[\[1917-ci ildən 1929-cu ilədək quberniya, vilayət və respublikaların sərhədlərinin dəyişdirilməsi haqqında qərarların xronoloji siyahısı ilə SSR İttifaqının inzibati ərazi bölgüsü və ən mühüm yaşayış məntəqələrinin siyahısı, 1929-cu il, səh. 115\]](#)

[\[1926-cı il əhalinin ümumittifaq siyahıya alınması Zaqafqaziya SFSR-in inzibati bölgüsünün 1 yanvar 1927-ci il tarixinə sxematik xəritəsi, cild XIV. 1929-cu il\]](#)

1930-cu ildə Kəlbəcər, Kürdüstan dairəsinin Kəlbəcər rayonunun tərkibində göstərilir.

[\[T. F. Aristova Zaqafqaziya kürdləri \(tarixi-etnoqrafik очерк\). 1966-cı il, səh. 40\]](#)

Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin və SSRİ Xalq Komissarları Sovetinin 23 iyul 1930-cu il tarixli qərarına əsasən "Dairələrin ləğv edilməsi haqqında" Azərbaycan SSR Mərkəzi İcraiyyə Komitəsi və Azərbaycan SSR Xalq Komissarlığı tərəfindən 8 avqust 1930-cu il tarixli eyni adlı qərarı ilə Kürdüstan dairəsi ləğv edildi və mərkəzi Kəlbəcər kəndində olan Kəlbəcər rayonu oradan çıxarıldı.

[\[Azərbaycan SSR-in dövlət və hüquq tarixi \(1920-1934-cü illər\) 1973-cü il, səh. 412\]](#)

[\[Azərbaycan SSR: 1 yanvar 1977-ci il üçün inzibati-ərazi bölgüsü. 1979-cu il, səh. 7\]](#)

[\[SSR İttifaqının inzibati ərazi bölgüsü. 10-cu nəşr. 15 noyabr 1930-cu il tarixinə alınmış məlumatlara görə, səh. 51\]](#)

21 fevral 1960-cı ildə Kəlbəcər şəhər tipli qəsəbə statusunu aldı.

[\[Azərbaycan SSR: 1 yanvar 1977-ci il üçün inzibati-ərazi bölgüsü. 1979-cu il, səh. 11\]](#)

1980-ci ildə Kəlbəcər şəhər statusunu aldı

[\[SSRİ: müttəfiq respublikaların inzibati ərazi bölgüsü 1 yanvar 1983-cü ilə. 1983, səh 458\]](#)

Azərbaycanın müstəqillik əldə etməsindən sonra 1991-ci ildə

Kəlbəcər rayonu, mərkəzi Kəlbəcər şəhərində olmaqla, özünün inzibati-ərazi statusunu qoruyub saxladı.

27 mart – 5 aprel 1993-cü ildə Kəlbəcər rayonu erməni silahlı birləşmələri tərəfindən işğal edilmişdir.

[\[Tomas de Vaal. Qara bağ. Ermənistan və Azərbaycan sülh ilə müharibə arasında. 2003-cü il, səh. 385\]](#)